

SLAVONICE, okr. Jindřichův Hradec, Jihočeský kraj

Zaniklá středověká vesnice Pfaffenschlag

13.–15. století

Význam: Zaniklá středověká vesnice, kompletně archeologicky prozkoumaná.

Historie: Podobně jako u řady jiných zaniklých středověkých vsí nemáme ani v případě *Pfaffenschlagu* žádné písemné prameny o jeho počátcích. Podle toponomastického (jazykového) rozboru jména *vesnice je koncovka „-schlag“ typická pro *kolonizační vsi zakládané na rakouském historickém území Waldviertel od 12. století. Vesnice však pravděpodobně vznikla v souvislosti s nedalekými Slavonicemi teprve v 60. či 70. letech 13. století. V písemných pramenech se objevuje *Pfaffenschlag* až jako opuštěná ves v r. 1483, kdy slavonický farář dával měšťanům povolení k založení rybníka poblíž původní osady. Vesnice patrně zanikla v průběhu husitských válek, nicméně příčinou, proč nebyla

již nikdy obnovena, byly spíše kyselé a kamenité půdy a celkově nepříznivé podmínky pro hospodaření.

Systematický *archeologický výzkum probíhal na lokalitě v l. 1960–1971. Jeho cílem bylo komplexní poznání celého sídliště s důrazem na sociální a hospodářské aspekty. Z tohoto důvodu byla využita řada přírodovědných metod (palynologie, rozbor rostlinných zbytků a zvířecích kostí apod.) zaměřených na otázky týkající se životního prostředí a způsobu obživy obyvatel vesnice. Díky *pylové analýze se dozvídáme, že hlavními pěstovanými plodinami byla pšenice, žito a pohanka. V sídlištních vrstvách se objevily také pecky třešní, skořápky vlašských ořechů a semena rybízu. Prostředí kyselých půd je velmi nepříznivé pro dochování kostí; osteologické analýze tak mohlo být podrobeno pouze 78 zlomků – většina

↑ Dům 4 v zaniklé středověké vsi Pfaffenschlag. Foto J. Mařík, 2013.

□ Plán lokality podle Nekuda 1975.

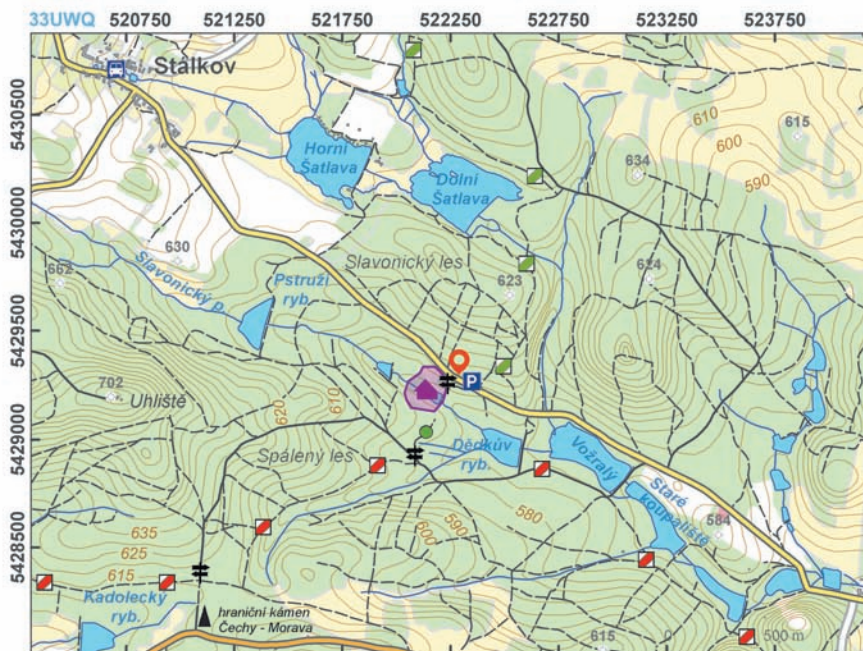

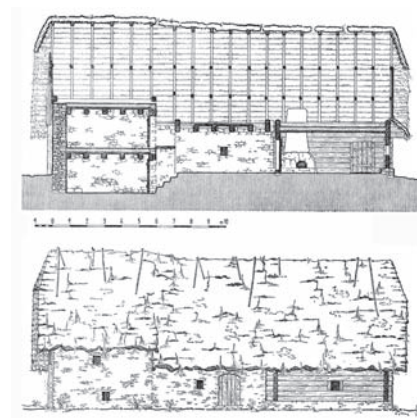
patřila hovězímu dobytku, dále pak koním, ovčím nebo kozám, prasatům a objevila se také jedna zajíce.

Popis: Pozůstatky středověké vesnice se nacházejí na březích Slavonického potoka. *Pfaffenschlag* je typickým příkladem kolonizačních osad, zakládaných na našem území od 13. století. Hlavní osu vsi tvořil potok, podél nějž byly uspořádány jednotlivé usedlosti. V jižní části stálo v řadě celkem sedm usedlostí; na severní straně najdeme největší usedlost s mlýnem a další tři nepravidelně uspořádaná hospodářství. Základní hospodářskou jednotkou vesnice byla usedlost, která se skládala z obytného domu, dvora a jedné nebo více hospodářských budov. Na jednu usedlost v *Pfaffenschlagu* připadalo také kolem 10 ha polí a nejméně stejnou plochu pokrývaly louky a pastviny. Podle počtu usedlostí se odhaduje, že ve vesnici mohlo žít 100–120 obyvatel.

Hlavní budovu většiny usedlostí představoval obytný *dům s trojdílným (11, 12, 14, 16) nebo dvojdílným uspořádáním (1–6, 8 a 10). Výjimkou je jednodílná usedlost č. 15 a dům č. 7, u kterého na obytný prostor navazovaly další hospodářské místnosti. Tento dům tvořil spolu s dalšími budovami komplex mlýna, ovšem kromě mlýnice není možné původní účel jednotlivých staveb jasně interpretovat. Dům č. 13 nebyl jako jediný odkryt, aby mohl být v budoucnu využit pro případný revizní výzkum.

Základ každého domu představovala obytná vytápěná místnost (jizba; srov. *světnice), jejíž průměrná plocha činila 24 m². Střední část domu (*siň) sloužila jako komunikační prostor, z něhož se vstupovalo do jizby a protilehlé *komory; v případě dvojdílných

domů prostor síně obvykle scházel. Hospodářské budovy v podobě chlévů výzkum objevil u usedlostí **2, 3, 5** a **10**. Domy byly nejčastěji postaveny ze smrkového a borovicového dřeva, na podezdívkách ze žulových kamenů. K několika domům patřily také menší podzemní sklípky nebo i delší chodby, tzv. lochy, jejichž relikty jsou nejlépe patrné u domů **9** a **11**.

Nedílnou součástí vesnice byla *plužina, jejíž stopy jsou nejvíce viditelné na jižní straně, kde se *mezní pásy táhnou od zadních částí usedlostí až do vzdálenosti asi 800 m

od hospodářství. Mezní pásy byly vytvořeny z nasucho naskládaných kamenů a v terénu se projevují jako malé „valy“, vysoké jen několik decimetrů. Šířka polí, vymezených mezními pásy, se pohybovala mezi 18 a 36 m; celkový rozsah plužiny patřící k vesnici se odhaduje na 120 ha. Úzké a dlouhé pásy polí jsou typickým rysem vrcholně středověkého zemědělství, v němž se při obdělávání půdy používal těžký pluh tažený koňmi, který na rozdíl od starších typů oradel umožnil hlubší orbu a převracení půdy. Nevýhodou takového

pluhu byla složitější manipulace při otáčení, a proto bylo třeba, aby jednotlivé záhony byly co nejdelší. [jm]

Literatura: Nekuda 1975.

Navigační bod: N 49°00'56.27", E 15°18'15.17" (vstup od východu).

Přístup: Z doporučeného místa parkování na silnici ze Slavonic do Stálkova lesní cestou asi 100 m po zelené turistické značce k rozcestníku „Pfaffenschlag“.

Rizika: Žádná, lokalita je přístupná celoročně.

Okolí: [1] Slavonice (JH), městská památková rezervace: N 48°59'50.46", E 15°21'09.99" (4,1 km).

[2] Pomezí pod Landštejnem (JH), hrad Landštejn: N 49°01'26.46", E 15°13'50.71" (5,4 km).

↑ Rekonstrukce domu č. 1 z Pfaffenschlagu. Podle Nekuda 1975.

↖ Kresebná rekonstrukce středověké vesnice Pfaffenschlag. Podle Nekuda 1975.

← Usedlosti v jižní části vesnice. Foto J. Mařík, 2013.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Čísecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.